

“คิดเป็น” จากตัวเลข

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ไม่ว่าหันไปทางไหนก็จะพบตัวเลขไม่ว่าสถิติอุบัติเหตุช่วงปีใหม่ อัตราเงินเฟ้อ จำนวนคนไปสวดมนต์ข้ามปี ระยะทางรถติดยาวบนถนน คะแนนสอบผ่านของรัฐมนตรี สถานที่ธรรมชาติที่ผู้คนเบียดเสียดแย่งกัน หรือแม้แต่คะแนนสอบของลูกหลาน ฯลฯ ตัวเลขพวกนี้ปวดหัวเป็นพิเศษตรงที่มีผู้ตีความหมายอย่างผิด ๆ หรือไม่เข้าใจความหมายของตัวเลขเหล่านี้

เขียนรายได้ชื่อว่าอุบัติเหตุสูงสุด คนตาย 100 กว่าคน ในขณะที่บางจังหวัดตัวเลขคนตายจากอุบัติเหตุต่ำอย่างน่าสงสัย ตัวเลขเช่นนี้แสดงว่าเขียนรายเป็นจังหวัดอันตรายที่สุด?

ในประการแรกถ้าใครโดยปกติเลื่อมใสในความแม่นยำของตัวเลขเหล่านี้ก็คงต้องหยุดคิด ไม่ใช่ทุกจังหวัดร่วมมือในการให้ข้อมูลอุบัติเหตุ บางจังหวัดที่ยินมากก็บอกต่ำกว่าความเป็นจริง (ใครจะตามไปดูตัวเลขว่าเป็นจริงหรือไม่ ตัวเลขที่ถูกต้องคืออะไร? เหมือนกับบางแห่งที่บอกว่าในบ่อนี้มีปลากี่ตัว มีใครโดดลงไปจับเพื่อนับหรือครับ) เพราะตัวเลขสูงมันดูไม่ดี สะท้อนประสิทธิภาพของการทำงานในจังหวัด

ประการที่สองต่อให้ทุกจังหวัดบอกข้อมูลที่ถูกต้องอย่างซื่อสัตย์ มันก็แทบไม่มีความหมายว่าจังหวัดใดอันตรายกว่ากัน ตำรวจท้องที่ใดดูแลดีกว่ากัน เพราะแต่ละจังหวัดมีจำนวนรถและนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวมากน้อยต่างกัน บางจังหวัดเป็นทางผ่าน บางจังหวัดมีจำนวนรถและประชากรท้องถื่นสูงอยู่แล้ว บางจังหวัดมีถนนยาวไม่เท่ากัน

จังหวัดที่มีการท่องเที่ยวมาก มีผู้คนเดินทางขวักไขว่ มีถนนยาวก็เป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีจำนวนอุบัติเหตุมากกว่าเป็นธรรมดา คล้ายกับการสำรวจอัตราคนตายในอายุต่างกันแหละครับ ยิ่งสูงอายุก็ย่อมมีอัตราสูงกว่าเป็นธรรมดา หรืออัตราคนเป็นโรคฟันผุหรือฟันน้ำนมหักในคนสูงอายุเป็นศูนย์ หรืออัตราการสูญเสียชีวิตในคนสูงอายุนั้นแหละ

ถ้าจะให้มีความหมายกว่านี้ก็ต้องสำรวจจำนวนอุบัติเหตุต่อหนึ่งกิโลเมตรของความยาวถนน หรือจำนวนอุบัติเหตุต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางทางบกในช่วงปีใหม่ของจังหวัดนั้น ๆ การประกาศตัวเลขปาว ๆ ก็คืออยู่หรือกแต่มันไม่มีความหมายหากไต่ร่องลึกนิต เกรดของนักเรียนในสมุดพก หรือเกรดของนักศึกษาก็เช่นกัน ถ้าทุกคนได้ A เกือบทั้งห้อง คนที่ได้ A ก็ไม่มีอะไรพิเศษ แต่ถ้าทั้งห้องมีเพียงร้อยละ 10 อย่างนี้จึงจะเก่งจริง การดูทรานสคริปเมื่อรับคนเข้าทำงานโดยแท้จริงแล้วจึงมีความหมายไม่มากนัก หลายมหาวิทยาลัยชั้นนำในโลกจะระบุว่าในแต่ละวิชาที่เรียนมีคนได้ A ก็เปอร์เซ็นต์ median ของวิชานั้นอยู่ตรงที่ใด (เกรดที่มีจำนวนคนได้มากที่สุด)

พูดไปทำไมไม่มีในเรื่องตัวเลขหลายอย่างในชีวิต ความหมายมิได้อยู่ที่ค่าสัมบูรณ์ (absolute) หากอยู่ที่ค่าโดยเปรียบเทียบ (relative) นักเศรษฐศาสตร์บางกลุ่มศึกษาและพบว่าคนจะมีความ “สุขใจ” ไม่รู้สึก “ร้อรจนจนเป็นทุกข์” ในเรื่องผลตอบแทนเงินเดือน เมื่อรู้ว่าตนเองได้รับในระดับใกล้เคียงกับเพื่อนที่มีพื้นฐานความรู้ใกล้เคียงกัน และทำงานมานานพอ ๆ กัน

อีกตัวเลขหนึ่งที่ไม่มีความหมายมากนักก็คือความป๊อปปูล่าของดารานักแสดง นักร้อง หรือนักการเมือง โดยวัดจากจำนวนครั้งที่ผู้คนโหวตลงคะแนนทางจดหมายหรือโทรศัพท์ หรืออีเมลเข้ามา นาย ก. อาจมีความป๊อปปูล่าสุด ๆ อย่างแท้จริงในสังคม แต่บังเอิญแฟนคลับของเราเป็นคนขี้เกียจไม่ชอบส่งข้อมูล ในขณะที่นางสาว ข. มีแฟนที่ชื่นชอบอยู่เพียงหยิบมือเดียวแต่เข้มแข็งมาก ตัวเลขจะออกมาว่านางสาว ข. เป็นที่นิยมกว้างขวางที่สุดก็เป็นได้

การวัดผลงานของนักการเมืองโดยวัดจากความถี่ที่ประชาชนถูกถามตอบเช่นกัน มันไร้ความหมาย นักการเมืองขยันสร้างภาพ มีชื่อตนเองทุกวันในสื่ออาจไม่มีผลงานใด ๆ เลยก็ได้ (เอื้อ มีผลงานด้านประชาสัมพันธ์) แต่ประชาชนรู้จัก

เมื่อพูดเรื่องการวัดผลงานนักการเมืองแล้ว ไม่เข้าใจว่าเหตุใดโพลจึงไม่ถามประชาชนที่เป็นตัวแทนของคนทั้งประเทศเลยว่ารู้จักคนไหน ถ้ารู้จักก็ถามต่อไปว่าผลงานสอบผ่านไหม ผ่านดีหรือไม่ดีแค่ไหน ด้านไหนที่ผ่านหรือไม่ผ่าน จะไปมัวให้คะแนนจากเต็ม 10 อยู่ทำไม ซึ่ง 10 คะแนนเต็มก็หมายถึงให้ 10 เกรด คนถูกถามจะรู้ไหมว่าเกรดอะไรของเขาที่ถือว่าผ่าน บางคน 4 หรือ 5 หรือ 6 จึงจะผ่าน แต่เมื่อตอบแล้วผู้ทำโพลก็เอามาบวกกันแล้วหารเฉลี่ยออกมาแล้ว “ตู” ว่า 5 คือผ่าน พอได้ 5 กว่า ๆ ก็เป็นข่าวว่าผ่านฉิวเฉียดแถมบอกว่าดีกว่าปีก่อนเล็กน้อย ทั้ง ๆ ที่คนตอบก็คนละกลุ่ม (ซึ่งไม่ได้ยืนยันว่าเป็นตัวแทนของประชาชนทั้ง 2 ปีด้วย)

ถ้าถามว่าผ่านหรือไม่ผ่าน ก็คือให้แค่ 2 เกรด หรือ 4 เกรด (ผ่านอย่างดี ผ่านไม่ผ่าน ไม่ผ่านอย่างแย) ซึ่งง่ายกว่าในการพิจารณาเป็นอย่างมาก คะแนนที่ออกมาก็จะ

เป็นว่าในจำนวนประชากร 100 คนนั้นให้สอบผ่านในแต่ละด้านในระดับใด ซึ่งมีความหมายมากกว่า แต่บังเอิญมันจะไม่ได้ออกมาเป็นคะแนนซึ่งทำให้ตื่นตื่นได้มากกว่าและมีผลทางด้านการเมืองมากกว่าเท่านั้น

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว การวัดผลงานเขาก็ทำกันแบบนี้ ไม่เคยเห็นบอกว่าผ่านหรือไม่โดยดูที่ 5 คะแนน ถ้าเป็นประเทศที่มีคนเข้าใจสถิติกันมากกว่านี้ รับรองได้ว่าถูกนักวิชาการและผู้รู้วิจารณ์กันมากมายแน่

ตัวเลขต่าง ๆ ที่ได้ยินในที่สาธารณะต้องฟังหูไว้หูเสมอ เพราะเมื่อได้ลงไปแล้วมีความหมายไม่มากนัก ตัวอย่างบนจอทีวีบอกว่าอุณหภูมิเชียงใหม่อยู่ที่ 23 องศา คำถามก็คือวัดที่อำเภอไหน บนดอยหรือบนพื้นดิน วัดเวลาใด หรือคำพยากรณ์อากาศที่บอกว่าในภาคเหนือฝนตกเป็นหย่อม ๆ บนดอยอากาศหนาว (ซึ่งดีกว่าในท้องฟ้ามีเมฆกระจาย และในทะเลมีคลื่น) หากคิดสักหน่อยจะเห็นความไร้ประโยชน์ในเชิงลึก การระมัดระวังในการตีความตัวเลขที่ได้ยินกันทุกวันเหล่านี้ก็คือลักษณะหนึ่งของการคิดเป็นนั่นเอง
